

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐

๑. จินตเศิติ จิตต์ ๑ อารมมณฺ วิชานาติติ อตุโถ ๑ ยถา
 วิสยวิชานนลภขณฺ จิตฺตฺนุติ ๑ สติปิ หิ นิสฺสยสมนฺนุตราทิปฺจฺยเย น
 อารมฺมณเณ วินา จิตฺตฺนุปฺปชฺชติติ ตสฺส คํลภขณฺตา วุคฺตา ๑ เตน
 นีราลฺมฺพนวาทิมคํ ปฏฺิกฺกจิตฺตํ โหติ ๑ จินฺตฺนุติ วา เอเตน กรณฺภูเตน
 สมฺปยุคฺตฺรุมฺมาติ จิตฺตํ ๑ อถวา ๑ จินฺตฺนมคฺคํ จิตฺตํ ๑ ยถาปฺจฺยยฺยหิ
 ปวคฺติมคฺคเมว ยทิทํ สภาวธฺมโม นาม ๑ เอวญฺจ กคฺวา สพฺเพสมฺปิ
 ปรมคฺคธฺมมานํ ภาวสาธนเมว นิปฺปริยาชโต ลพฺภติ ๑ กคฺคฺกรณฺวเสน ปน
 นิพฺพจนํ ปริยาชกถนฺนุติ ทฏฺฐพฺพํ ๑ สกสกกิจฺเจสฺสุ หิ ธฺมมานํ อคฺคฺตฺปฺปชาน-
 ตาสมารोปนฺน กคฺคฺกาโว ตทฺนุกฺลภาเวน สหชาตธฺมสมฺมุเท กคฺคฺกาสมารोปนฺน
 ปฏฺิปาเทตพฺพธฺมมฺสฺส กรณฺคฺคณฺจฺ ปริยาชโตว ลพฺภติ ๑ ตถานิทฺสฺสนํ ปน
 ธฺมมฺสภาววินิมุคฺตสฺส กคฺคาทินอ กภาวปฺริทฺธิปนคฺคฺนุติ เวทิตพฺพํ ๑
 วิจิตฺตกรณาทิโตปิ จิตฺตสทฺทสฺส อคฺคํ ปปฺยเจนฺติ ๑

๒. เอคฺคฺจ สติปิ วคฺคฺดารมฺมณาทิกเ ปจฺจยฺนฺตเร อวิชฺชาทิ-
 เอเกกปฺปจฺจยคฺคฺคหณฺ ปชานภาวโต ปากฏสภาวโต จาติ ทฏฺฐพฺพํ ๑ เอคฺค
 จ อวิชฺชานุสยิตฺเตยว สนฺตฺนเน สงฺขารานํ วิปាកธฺมภาเวน ปวคฺคฺนโต
 อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สมฺภวานฺติ ๑ วิญฺญาณณฺจฺ สงฺขารชฺนิตฺตํ หคฺคา ภวานฺตเร
 ปตฺติฏฺฐาติ น หิ ชนกาภาเว ตสฺส
 นามรูปณฺจฺ ปุพฺพกฺมาธฺมิชฺชานภววิญฺญาณฺญปคฺคฺทฺธํ ปฏฺิสนฺธิปวคฺคฺตฺสฺสฺส
 ปตฺติฏฺฐหตฺติ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ ๑ สพฺพคณณฺจฺ นามรูปุปฺนิสฺสยเมว ฉพฺพิชฺสสฺสสฺส
 ทวารภาเวน ยถารหํ ปวคฺคฺติ โน อณฺณถาติ นามรูปปจฺจยา สพฺพคณฺ ๑ ผลฺสฺโส

จ สหายคนสมภเวเว อารมมณฺ์ สุตติ น หิ ทวารากาเว คสุสุปฺคฺติ สียาติ
 สหายคนปจฺจยา ศสุโส ๑ อิฏฺจานิฏฺจมชฺชคฺคณฺจ อารมมณฺ์ สฺสนฺโตเชว
 เวทณฺ์ เวทียติ โน อณฺณถาติ ศสุสฺปจฺจยา เวทนา ๑ เวทนิเชสุ จ ฐมฺเมสุ
 อสุสาทานุปฺสุสิโน เวทนาเหตุกา คณฺหา สมฺภูชาตฺติ เวทนาปจฺจยา คณฺหา ๑
 คณฺหาสิเนหปีปาสิตาเชว จ อุปาทานิเชสุ ฐมฺเมสุ อุปาทานาย ทฬฺหาเวณ
 สํวคฺคณฺติ ๑ คณฺหาย หิ รุปาทีนิ อสุสาเทควา กามฺเมสุ ปาตพฺยคํ อาปชฺชนฺตฺติ
 คณฺหา กามฺปาทานสฺส ปจฺจโย ๑ ตถา รุปาทีเกเท คธิโต นคฺติ ทินฺนฺนคฺติอาทีนา
 มิจฺฉาทสฺสนํ สํสارโต มุณฺจิจฺจกาโม อสุทฺธิมคฺเค สฺทฺธิมคฺคปฺรามสนํ ขนฺนฺเชสุ
 อคฺคคฺคณฺิยคฺคาหภูคํ อคฺคควาททสฺสนทฺวยณฺจ คณฺหาติ ตสฺมา ทิฏฺฐปาทานาทินฺมฺปิ
 ปจฺจโยติ คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ๑ ยถารหํ สมฺปโยคานุสฺยวเสน
 อุปาทานปฺติฏฺฐิจฺจาเชว สคฺคา กมฺมาชฺชนาย สํวคฺคณฺตฺติ อุปาทานํ กวสฺส
 ปจฺจโย ๑ อุปฺคฺติภวสฺงขาตา จ ชาติ กมฺมภวเหตุกาเชว วิชฺโต องฺกุโร วิย
 ตคฺคต คคฺคต สมฺปฺลพฺกตฺติ ภโว ชาติปจฺจโย นาม ๑ สติ จ ชาติยาเชว
 ชรามรณสมฺภโว ๑ น หิ อชาตานิ ชรา วา มรณฺ์ วา โหตฺติ ชาติ ชรามรณานิ
 ปจฺจโยติ เอวเมเตสํ คพฺภาวภาวิภาโว ทฏฺฐพฺโท ๑

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เจดย ประโยค ป.ศ. ๘

แปล มคธเป็นไทย

๑. ธรรมชาติที่ชื่อว่า จิต เพราะอรรถว่า คิด อธิบายว่า เพราะรู้แจ้ง ซึ่งอารมณ์ ฯ สมจริงคั้งที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า จิตมีการรู้แจ้งอารมณ์ เป็นลักษณะ ฯ จริงอยู่ เมื่อปัจจัยมีนิสสขปัจจัยและสมนันตรปัจจัยเป็นต้นแม้มีอยู่ จิตก็ย่อมไม่เกิดโดยเว้นจากอารมณ์ เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวความที่จิตนั้น มีความรู้แจ้งอารมณ์นั้นเป็นลักษณะไว้แล้ว ฯ ด้วยบทนั้น เป็นอันท่านปฏิเสธมคติของผู้มีวาทีว่าจิต (บางประเภท) ไม่มีอารมณ์ ฯ หรือว่า ธรรมชาติที่ชื่อว่าจิต เพราะอรรถว่า เป็นเหตุให้สัมปยุตตธรรมรู้อารมณ์ ฯ อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติเพียงความรู้อารมณ์ ชื่อว่าจิต ฯ ความจริง ธรรมชาติเพียงความเป็นไปตามปัจจัยเท่านั้น ชื่อว่าสภาวะธรรม ฯ ก็เพราะทำอธิบายดังกล่าวมา ภาวสาธนะเท่านั้น ย่อมได้โดยตรงสำหรับปรหมัตถธรรมแม้ทั้งปวง ฯ ส่วนบทวิเคราะห์ด้วยอำนาจ กัตตสาธนะและกรณสาธนะ ฟังเห็นว่า เป็นการกล่าวโดยอ้อม ฯ ก็ความที่จิต เป็นผู้ทำ ย่อมได้โดยอ้อม ด้วยการยกความที่ธรรมทั้งหลายมีตน (จิต) เป็นประธานในหน้าที่ของคน ฯ และความที่จิตเป็นเหตุทำแห่งธรรมที่ตน ฟังให้ดำเนินไป ย่อมได้โดยอ้อมเทียว ด้วยการยกความที่จิตเป็นผู้ทำในหมู่ สหชาตธรรม โดยความอนุญตแก่สหชาตธรรมนั้น ฯ ก็การอธิบายอย่างนั้น ฟังทราบว่ เพื่อแสดงควมไม่มีแห่งกัตตาเป็นต้น อันนอกไปจากสภาวะธรรม ฯ อาจารย์ทั้งหลาย ให้อรรถแห่งจิตตศัพท์เย็นเยื่อออกไปแม้โดยอรรถมีการกระทำ ให้วิจิตร เป็นต้น ฯ

๒. ก็ในปฏิจจนุปาทนัยนี้ ผู้ศึกษาฟังเห็นรูปความว่า เมื่อปัจจัยอื่น มีวัตถุและอารมณ์เป็นต้น แม้จะมีอยู่ การถือเอาธรรมหนึ่ง ฯ มีวิชาเป็นต้นว่า เป็นปัจจัย ย่อมมิได้ เพราะความที่วิชาเป็นต้นนั้นเป็นประธานและมีความ ชัดเจน ฯ ก็บรรดาปัจจัยมีวิชาเป็นต้นนี้ สังขารทั้งหลายชื่อว่าเกิด เพราะมี

อวิชาเป็นปัจจัย เพราะสังขารทั้งหลายในสันดานอันอวิชชาอนเนื่องเท่านั้น จึงเป็นไปโดยความเป็นสภาพมีวิบากเป็นธรรมดาฯ ส่วนวิญญาณเป็นธรรมชาติอันสังขารให้เกิดแล้ว จึงดำรงอยู่ในภพอื่นได้ จริงอยู่ เมื่อไม่มีสังขารที่เกิด วิญญาณนั้นจะไม่เพียงมีการเกิดขึ้นเลย เพราะฉะนั้น วิญญาณจึงเกิดเพราะมีสังขารเป็นปัจจัย ฯ ส่วนนามและรูปอันวิญญาณซึ่งเป็นที่ตั้งอาศัยโดยความเป็นหัวหน้า คำจุนแล้ว ย่อมดำรงอยู่ได้ทั้งในปฏิสนธิกาลและประวัติกาล เพราะฉะนั้น นามและรูปจึงเกิดเพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย ฯ ส่วนอายตนะ ๖ อันมีนามและรูปเป็นที่อาศัยมั่นคงเท่านั้น ย่อมเป็นไปโดยความเป็นทวารแห่งผัสสะ ๖ ตามสมควร หาเป็นไปโดยประการอื่นไม่ เพราะฉะนั้น อายตนะ ๖ จึงเกิดเพราะมีนามและรูปเป็นปัจจัย ฯ ส่วนผัสสะเมื่อมีอายตนะ ๖ เท่านั้น จึงถูกต้อง อารมณ์ได้ จริงอยู่ เมื่อไม่มีทวาร ผัสสะนั้นจะไม่เพียงมีการเกิดขึ้นเลย เพราะฉะนั้น ผัสสะจึงเกิดเพราะมีอายตนะ ๖ เป็นปัจจัย ฯ ก็บุคคลผู้ถูกต้อง อารมณ์ทั้งที่นำปรารถนา ไม่นำปรารถนาและเป็นกลาง ๆ เท่านั้น จึงแสวงเวทนาหาแสวงเวทนาโดยประการอื่นไม่ เพราะฉะนั้น เวทนาจึงเกิด เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย ฯ

ส่วนค้นหาอันมีเวทนาเป็นเหตุ ย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มองแต่ส่วนที่น่าพอใจในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งเวทนา เพราะฉะนั้น ค้นหาจึงเกิดเพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย ฯ อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้กระหายหิวด้วยอำนาจความเชื่อใจคือค้นหาเท่านั้น จึงเป็นไปเพื่อความถ้อยมั่นในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ด้วยการยึดถืออย่างเหนียวแน่น ฯ จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายยินดีอารมณ์มีรูปเป็นต้น ด้วยค้นหา ย่อมถึงความเป็นผู้ค้ำค้ำในกามทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ค้นหาจึงเป็นปัจจัยแห่งกามอุปาทาน ฯ อนึ่ง บุคคลผู้กำหนดในอารมณ์อันต่างโดยรูปเป็นต้น ถือความเห็นผิดโดยนัยเป็นต้นว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ผู้ประสงค์จะพ้นจากสงสาร ยึดความเชื่อถือในทางอันไม่บริสุทธิ์ว่าเป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ และยึดถือทัศนะเป็นเหตุกล่าวอวดตาสองอย่าง อันเป็นการถือว่าเป็นคนและเป็นของแห่งคนในชั้นทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ ค้นหาจึงเป็นปัจจัยแห่ง

อุปาทานมีทิวอุปาทานเป็นต้นด้วย เพราะฉะนั้น อุปาทานจึงเกิดเพราะมีตัณหา เป็นปัจจัย ๑

สัตว์ทั้งหลาย ผู้ตั้งอยู่ในอุปาทานด้วยอำนาจสัมประโยค (อุปาทานที่ ประกอบกับจิต) และอนุสัย (อุปาทานที่นอนเนื่องในขันธสันดาน) เท่านั้น จึงเป็นไปเพื่อความก่อให้เกิดผลแห่งกรรมตามสมควร เพราะฉะนั้น อุปาทาน จึงเป็นปัจจัยแห่งภพ (คือกรรม) ๑ ส่วนชาติกล่าวคืออุบัติภพ อันมีกรรมภพ เป็นเหตุนั่นเอง อันผู้ทำกรรมย่อมได้แน่นอนในภพนั้น ๆ เหมือนได้หน่อจาก (เมล็ด) พืช ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ภพ (กรรม) จึงชื่อว่าเป็นปัจจัยแห่งชาติ ๑ อนึ่ง เมื่อมีชาตินั้นแหละจึงมีชราและมรณะ ๑ เป็นความจริง เมื่อไม่มีสัตว์ เกิดมา ความแก่หรือความตายก็หาไม่มี เพราะฉะนั้น ชาติจึงเป็นปัจจัยแห่ง ชราและมรณะ* ภาวะแห่งธรรมที่มีปกติเกิดขึ้น (ผล) เพราะความเกิดขึ้นแห่ง ปัจจัยนั้น (เหตุ) แห่งธรรมทั้งหลายมีอวิชาเป็นต้นเหล่านี้ อันผู้ศึกษาพึงทราบ อย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ๑

* ตพฺภาวภาวิกาโว แยกออกอย่างนี้ ภาวะ = ปัจจัย หรือเหตุ ภาวี = ปัจจุบัน หรือผล เพราะฉะนั้น แปลเอาใจความว่า ความเป็นเหตุและความเป็นผลนั้น ๆ แห่งธรรมทั้งหลายมีอวิชาเป็นต้นเหล่านี้ อันผู้ศึกษาพึงทราบอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ ก็ใช้ได้.